

Obertura del Curs Acadèmic 2002-2003

Alacant, 27 de setembre de 2002

Avui celebrem l'obertura de curs en aquest marc incomparable del Museu de la nostra Universitat perquè el Paraninf està sent renovat. M'agradaria agrair als representants de les institucions i grups socials la vostra presència ací.

Vull que les meues primeres paraules siguen d'emocionat record per a aquells membres de la comunitat universitària que ens han abandonat després de deixar la seua vida al servei de la Institució, i per a aquells que els ha arribat l'edat del merescut retir; uns i altres ens han deixat el millor d'ells mateixos.

Ens agrada retre compte i fer partícips als ciutadans de les nostres activitats, dels nostres èxits i dels nostres fracassos. Només des d'una anàlisi crítica de les nostres funcions podem millorar cada dia i fer-nos creditors de la confiança que la societat ha dipositat en nosaltres per tal que creem i transmetem el coneixement per a aconseguir una societat més justa i feliç. Allunyant de nosaltres, i de tota la humanitat, els fantasmes del nacionalisme racista irracional, del terrorisme, de la guerra de represàlia i atropellament, de la intolerància, de la violència de gènere i racista, i de la marginalitat. La Universitat ha de contribuir que el món, aquesta Aldea Global, recobre els valors de la solidaritat, la tolerància, la justícia social, el respecte al medi ambient i als drets humans i, sobretot, el sentit de la fraternitat universal.

Permeteu-me felicitar el professor Narcís Sauleda, representant de la jove Facultat d'Educació, jove per ser l'última aprovada en el Diari Oficial, i alhora, la més antiga, perquè té els orígens en la seua mare d'Oriola. La felicitació al Dr. Sauleda, per la seua lliçó inaugural del curs 2002-2003 i pel seu "(favorable) auguri de bones lliçons", perquè la universitat ha de ser primer de tot "bones lliçons i bones pràctiques", fent promesa de la pràctica de la recerca de la veritat. I per aquesta brillant idea de crear un espai educatiu en cada estudiant, i aquesta condició la tenim tots, "puga constituir el conjunt de capacitats humanes que li garantisquen la llibertat d'elegir el seu propi camí i perseguir el seu propi benestar", en cooperació i reciprocitat amb els altres.

La Nostra Universitat està situada davant de nous reptes, com ara la competitivitat forçada, la forçada implantació de la LOU i el seu desenvolupament normatiu estatal i autonòmic, i el no menys preocupant i, alhora, il·lusionant horitzó de l'any 2010 amb la incorporació a l'Europa de l'Ensenyament Superior. La responsabilitat derivada de presidir, per voluntat del Claustre, els Consells de Govern i Direcció m'obliga moralment, en aquest solemne acte, a presentar-vos unes reflexions sobre el futur de la nostra institució universitària.

La meua generació va pujar als seus altars interiors molts sants després demonitzats per a, després, quasi immediatament baixar-los-en. Això ens permet veure el futur d'una forma madura; un futur no subjecte a una evolució tan ràpida com asseguren els gurus de les noves economies, tecnologies, multicultures, energies, materials; ni tan immòbil com semblen anhelar algunes ments llastrades amb la, aparentment en la seua opinió, dolça experiència del passat. És des d'aquesta posició que intentaré donar un repàs als nous reptes i problemes que se'ns presenten en aquest nou curs acadèmic.

La nova Llei d'Universitats va ser fruit insuficientment debatut i madurat d'una concepció reduccionista del sistema universitari, que va caure injustament enfront de l'acusació d'endogàmia i de representació i gestió mediatitzada. Nous mètodes d'elecció del rector, o de configuració de la representació estamental, o de selecció del professorat, o la creació d'agències estatals o comunitàries de qualitat i acreditació van resoldre problemes inexistents que fonamenten aquesta concepció reduccionista.

No obstant això, durant aquest curs, i com a conseqüència de la nova Llei, treballarem, de nou pressionats per les presses, per fer una modificació i adaptació del nostre Estatut, que, per imperatiu legal, haurà de finalitzar abans de final de curs. Però treballarem en l'Estatut sense abandonar la tasca de lluitar cada dia per una Universitat més universitària, més lliurada a la societat, més compromesa amb la recerca de la veritat. Amb les restriccions de la mateixa norma legal i del seu desenvolupament, tractarem de recollir en l'Estatut tota la millor experiència nostra, per a aconseguir els fins que ens són propis i que la societat ens demana, amb la mirada posada en l'horitzó de la Unió Europea. I tot això, reflectit en un text flexible, que no encotille i condicione el futur desenvolupament harmònic de la nostra Universitat.

I ho farem així amb el convenciment del paper que correspon a la Universitat en la construcció d'un futur millor per a la societat; és la contraposició de models alternatius plurals al pensament dominant en cada moment, així com el fre als fonamentalismes religiosos, ètnics i econòmics. I abans de preguntar-nos quin tipus d'universitat volem, hem d'indagar quin tipus de societat volem construir, i si la resposta apunta cap a la idea de construir una societat en la qual el progrés econòmic i el progrés social siguen harmònics i equilibrats, hem d'afanyar-nos a formar ciutadans lliures, tolerants i solidaris. En aquest punt, permeteu-me recordar Eduardo Chillida, qui va ser investit Doctor Honoris causa per aquesta Universitat i ens ha abandonat recentment. El seu pensament i vida n'estat una clara representació d'aquestes idees.

En molts àmbits de gestió de l'educació, s'ha presentat com un signe de modernitat els indicadors de consecució d'objectius de qualitat. I això és veritat. A Espanya ha arribat ara potser perquè tenim ja una universitat, mereixedora de tal nom, quan en altres països desenvolupats ja fa dècades que apliquen el sistema. Però hi ha indicadors que, per la seua concepció, no resisteixen l'anàlisi de les tècniques convencionals de l'estadística, indicadors menys usats per a classificar universitats, amb circumstàncies, evolució històrica i recursos humans i econòmics diferents. Crec en els indicadors, crec que són necessaris, però l'aplicació ha de ser transparent, amb un disseny correcte dels índexs i amb una imputació del panorama total de cada universitat, recursos que rep, tipus de docència a la qual atén i costos unitaris per professor i titulat egressat. I demane als responsables de l'Administració que apliquem criteris de repartiment basats en objectius, però amb rigor i generositat pel que fa a les conseqüències que d'ells se'n deriven.

Això és pràctica usual en països del nostre entorn, on aquesta labor la fan agències d'aplicacions estadístiques especialitzades que disposen d'enquestes rigoroses i sèries temporals, on les comparacions es fan sobre la base de paràmetres racionals i multidimensionals aplicables a titulacions, i on els ponderadors sintètics de classificació són utilitzats amb molta mesura. I tot això, amb el pensament més posat a millorar la qualitat i establir comparacions estimulants, que no a perjudicar injustament la imatge d'una universitat.

Durant la vigència de l'actual Pla Plurianual de Finançament 1999-2003, la Universitat d'Alacant ha prestat una atenció especial a la millora en formació i nivell retributiu dels recursos humans. I això s'ha reflectit en les importants promocions i increments retributius i en la disminució de la precarietat tant en professorat com en el personal d'administració i serveis. A manera d'exemple, al final d'aquest curs que ara inaugurem haurem duplicat el nombre de catedràtics i de professors titulars d'universitat. De la mateixa manera hem fet un important procés de promoció que ha duplicat o duplicarà en el pròxim curs el grup C de la nostra plantilla de PAS i s'hi incorporaran deu nous subdirectors de servei, onze administradors delegats i noranta-un nous gestors cap.

Aquesta política de personal és fruit d'un pla de promoció i estabilització de plantilles dissenyat per la Universitat, amb el suport dels sindicats, per a aconseguir que la nostra Universitat tinga una plantilla adequada i cohesionada, per a assumir eficaçment els reptes de qualitat, eficiència i transparència del servei que la societat demanda.

Les universitats públiques espanyoles han plantat cara a la tasca de formar el curs passat 1,4 milions d'estudiants, amb pocs recursos materials i amb plantilles mal dissenyades i pitjor retribuïdes. En el món hi ha 40.000 institucions d'educació superior i més de 85 milions d'alumnes, enfront de les 10.000 institucions d'ensenyament superior i 12 milions d'alumnes en els anys 60. Per a l'any 2025 s'estima en 100 milions els alumnes universitaris repartits pel món.

De les cent universitats britàniques actuals, una gran proporció d'aquestes ha nascut en els últims vint anys, i dels dos milions d'estudiants que tenen en el 2001, l'any 1960 tot just arribaven als 200.000 estudiants. En conseqüència, es pot afirmar, que les universitats espanyoles, i en això, per descomptat, no estem allunyats dels estàndards europeus, no tenim un creixement desmesurat; i en tot cas el creixement en la població universitària no és un fet negatiu, sinó que és desitjable.

S'ha dit que la massificació i el ràpid creixement de la xarxa d'universitats han tingut un efecte no desitjat en la qualitat dels processos de reclutament del professorat, en la gestió de la institució, i en la formació rebuda pels estudiants. Aquesta afirmació és inexacta i tendenciosa. Mai en la història de la Universitat espanyola no hi ha hagut nivells de qualitat docent i investigadora semblants als actuals. Òbviament, tot és perfectible i millorable, i les universitats no regatejarem esforços per millorar.

No obstant això, aquests aspectes positius es veuen entelats per una falta d'atenció per part de les administracions públiques competents, a la dotació de recursos econòmics, subvencions o préstecs a aquells estudiants amb recursos personals que no els permeten millorar dignament la seua formació. En la nostra Universitat, el percentatge d'alumnes que rep ajudes oficials, incloent-hi les pròpies de la Universitat, tot just arriba al 17%, mentre que, com a exemple, al Regne Unit, el percentatge d'alumnes que reben préstecs, arriba a el 80%, amb valors unitaris incomparablement més alts que els dels nostres estudiants. Aquests préstecs dels universitaris britànics són no reembossables per als nivells de rendes baixes o reembossables mitjançant prestació de treball en la mateixa Universitat. Això permet una veritable mobilitat d'estudiants i la possibilitat d'establir comparacions entre les preferències dels centres. El mateix podríem assenyalar per a les ajudes per a mobilitat internacional.

Sense voler tercerejar en l'apassionant debat polític de les ajudes a l'estudi, m'agradaria deixar clar que destinar recursos a la formació i mobilitat dels estudiants resulta socialment i econòmicament rendible. I això ha de ser un objectiu prioritari en un país que pugna per millorar les condicions i qualitat de vida dels

seus ciutadans i per integrar-se en aquest il·lusionant projecte-realitat que és la Unió Europea; d'altra banda, tan necessari per a l'equilibri i la pau mundial.

La ciència és una frontera inacabable, i sense renunciar a explotar els beneficis pràctics associats a la ciència, el fet decisiu és comptar amb la gran capacitat de generació de coneixement bàsic, del qual abans o després es derivarien utilitats pràctiques transcendents. Com ha demostrat l'explosió del coneixement, des del final de la Segona Guerra Mundial, l'energia nuclear, el radar i la navegació aèria automàtica, l'electrònica i les computadores, no han estat el resultat primari del treball d'enginyers i tecnòlegs, sinó que són el fruit de la imaginació i de la capacitat de resoldre problemes abstractes, radicalment nous, per part de científics bàsics.

La concepció orteguiana de la missió d'una universitat vinculada a la investigació únicament per la incorporació al coneixement allò que crea la investigació està obsoleta en l'actualitat. Això ha portat a exigir activitat investigadora de qualitat als professionals que s'incorporen a la docència i a veure la universitat com un espai d'investigació avançat. La universitat del futur ha de servir a la societat del seu entorn i a tota la humanitat per mitjà de la investigació. En aquests temps de profund canvi i insatisfaccions intel·lectuals, la universitat ha d'identificar-se amb els desafiaments i les oportunitats de futur. Les tesis doctorals que oferisquen una aportació comprovable a la ciència o al coneixement, constitueixen l'essència i garantia de futur de la universitat. Per això els estudis de postgrau han de ser incentivats, se'ls ha de donar suport i han de valorats com una cosa pròpia del sistema universitari.

Per altra banda, la universitat s'ha convertit en un component crític de les economies avançades per a incrementar la seua competitivitat a través de la millora del coneixement i de la seua utilització a través de la innovació. I per això, és un element bàsic en la millora dels actius intangibles de les empreses.

L'anomenada paradoxa europea, segons la qual les universitats europees, a diferència de les japoneses o nord-americanes, no són generadores de patents i investigació transferible, obliga que les institucions de les quals depén l'horitzó de possibilitats del conjunt de la societat, o siga les universitats, es vegem obligades a redefinir la seua missió, la seua estructura operativa, per a aconseguir desenvolupar una activitat a l'altura dels temps. Aquest voluntarisme no és suficient. A Europa l'any 2000 es va invertir un 1,8% del PIB en investigació, i a Espanya una xifra que tot just arriba a la meitat percentual d'aquest valor, mentre que als Estats Units arriba al 2,7%, i al Japó, al 3,1% en el mateix any i per a la mateixa magnitud macroeconòmica. La nostra Universitat ha obtingut durant l'any 2001 més de 7 milions d'euros per contractes amb empreses i ha obtingut més de 4 milions d'euros a través de projectes europeus, s'hi han mantingut actives un important nombre de patents... Per això, quan des de la Universitat reclamem: a) més recursos econòmics i humans, per a la investigació; b) la possibilitat de crear una Àrea d'Experimentació Industrial, on puguem desenvolupar la nostra activitat, que s'ofega en els despatxos i laboratoris, en condicions infrahumanes; c) el desenvolupament de polítiques de desenvolupament de plantilla investigadora, o d) que s'estructure la relació amb els instituts tecnològics, i que les sigles RUVI i REDIT deixen de ser paraules. Estem demanant una cosa que és urgent i peremptòria per a la societat, no per a nosaltres, i fa l'efecte que els responsables perduts en el deute públic o en el dèficit zero o en les clàssiques raons de la rànica burocràcia no entenguen les nostres peticions, i, cosa que és pitjor, continuem, una vegada més, a la cua d'Europa en un aspecte, com és la investigació, que simplement condiona el ser o no ser del nostre poble i de la nostra cultura.

Els alumnes, com a protagonistes del futur, han d'estar disposats a esforçar-se amb dedicació plena als seus estudis per a poder desenvolupar tota la creativitat del seu talent i habilitats fins a aconseguir un pensament global a més d'un entrenament del més alt nivell com a professionals o investigadors, i tot això juntament amb un exigent criteri deontològic davant l'exercici professional, obtingut mitjançant una educació personalitzada i de qualitat.

L'educació ha d'ajudar l'estudiant a aprendre a assumir responsabilitats per a treballar en equip des d'un enfocament interdisciplinari, i tot això des d'una participació democràtica que servisca a la seua formació per a la convivència pacífica multicultural i multirracial. Una educació que forme ments amb criteri, des dels valors de les conviccions lliurement i coherentment adquirides, que ha d'impedir la misèria moral com, per exemple, la drogoaddicció, la violència, i el terrorisme. Les ajudes a l'estudi han de millorar i incrementar-se per a aconseguir uns estudiants motivats i, alhora, dedicats totalment a la seua formació, amb la qual cosa l'eficiència del sistema educatiu podria millorar significativament.

La mobilitat d'estudiants és un element de formació imprescindible en aquest context. La nostra Universitat va rebre durant el curs passat més de set-cents estudiants i en va enviar a estudiar fora prop de sis-cents. Els programes europeus de mobilitat, llevat d'excepcions, estan mal dotats econòmicament, la Universitat fa un important esforç econòmic al qual col·laboren les caixes d'estalvi de la Comunitat, i voldria cridar l'atenció de les administracions locals en el sentit que haurien de col·laborar en la dotació d'ajudes per a aquest fi, ja que seran els mateixos municipis els que es beneficiaran més directament de la formació internacional dels seus conveïns.

La Universitat no pot ser únicament un centre de formació postsecundària ni una institució que investiga sabers aïllats, i ha de tendir a conèixer: a) l'ésser humà i les seues circumstàncies; b) el caràcter global del coneixement i de la seua projecció; c) la responsabilitat ètica de l'actuació professional; d) la necessària harmonia i equilibri entre les actuacions humanes i la naturalesa; e) l'exigible necessitat de la cooperació social i internacional per a l'assoliment d'un equilibri i una més que desitjable pau entre els pobles, les ètnies i les cultures. Un record emocionat de l'agenda de la "Cimera de les Nacions Unides per al desenvolupament sostenible" que ha tingut lloc aquest mateix mes a Johannesburg ens permet albirar el camí que cal seguir.

El Prof. Michavila, recentment escrivia: "Si una persona haguera estat hibernada durant 100 anys, en despertar es trobaria en una societat completament distinta a aquella que va deixar abans d'iniciar el seu llarg somni; un món completament nou on només una cosa li resultaria familiar: la manera d'ensenyar".

En el futur es perfila la figura del professor-investigador de l'espai europeu de l'ensenyament superior i de la investigació, que la Universitat incorporarà al seu professorat mitjançant concursos de mèrits específics i d'acord amb les exigències acadèmiques del seu entorn social. Aquest professor-investigador, per a ser un bon professor, necessitarà conèixer els principis i les tècniques docents, almenys des d'una pedagogia participativa i creativa, perquè també la docència universitària necessita un aprenentatge eficaç i innovador enfront del simple aprenentatge passiu dels alumnes exposats a determinats ensenyaments.

Entre els tics que persisteixen del passat, propis d'una societat fortament corporativa, hi ha la idea que, com més crèdits es cursen en una titulació i més difícils siguen aquests de superar, més prestigi acadèmic adquireix. Al Regne Unit el percentatge mitjà d'estudiants que acaben els seus estudis en el temps previst en el pla d'estudis, és del 86%, i una mitjana del 55% dels estudiants acaben amb notes d'alt nivell. Aquestes dades, en un estat membre de la Unió, han de portar-nos a reflexionar sobre l'eficiència del nostre propi sistema educatiu.

Els estudiants de les nostres universitats tot just tenen oportunitat de participar en el disseny del seu currículum: l'optativitat i la lliure elecció d'assignatures són dues idees correctes que la pràctica sol empobrir, sobretot la segona per falta de mitjans econòmics, ja que existeix un finançament restrictiu en funció de la grandària mitjana de grup i l'excessiva càrrega docent dels plans d'estudi. Els títols oficials dobles, aquest any hem començat ja amb Dret i ADE, són una necessitat amb una alta demanda social i una línia en la qual hem de continuar.

L'ensenyament no reglat ha d'entrellaçar-se amb l'ensenyament reglat o sistemàtic per a donar títols mixtos que perfilen professionalment els nostres titulats i els facen més competitius en la recerca d'ocupació. La innovació educativa, l'ensenyament no presencial, l'autoaprenentatge i l'autoevaluació, la potencialitat dels multimèdia actuals, Internet, les teleconferències, les possibilitats del món virtual, estan sent incorporats a l'ensenyament reglat. I al llarg del curs una zona del campus comptarà amb una xarxa sense fil i una altra xarxa de punts d'accés lliure a Internet distribuïts pel campus. L'educació permanent requereix un desenvolupament prospectiu, que aconseguisca organitzar programes molt diversos capaços d'assegurar una formació al llarg de tota la vida.

Aquest curs acadèmic caldrà renegociar el nou Pla Plurianual de Finançament, una ocasió per a redefinir la grandària mitjana de grup, la subvenció mitjana per professor, que incloga els complements autonòmics de productivitat i qualitat. En aquest nou Pla caldrà incloure noves ajudes a l'estudi, als estudiants amb discapacitats, suports a l'esport universitari, a l'extensió universitària, a la col·laboració internacional... Tanmateix, el nou Pla d'Inversions 2003-2007 haurà de prestar ajuda preferent per a acabar de configurar les infraestructures docents, investigadores i de transferència de tecnologies que exigeix i demanda el sistema universitari valencià, i de ciència i tecnologia per a tenir un paper digne a l'Europa de les Nacions i d'acord amb la seua realitat socioeconòmica. Esperem també, que durant este curs continuen les fructíferes relacions amb els Ajuntaments d'Alacant, Sant Vicent del Raspeig, Elda, Petrer, Elx, Oriola, Benissa, Cocentaina, Biar, Xixona, La Nucia i d'altres amb què pròximament establim relacions per a millor servir la nostra terra.

M'agradaria acabar les meves paraules amb una crida als membres de la comunitat universitària, agraint-los els seus esforços i afanys en el seu treball, de vegades anònim i quasi sempre injustament remunerat, però necessari, no obstant això, perquè la nostra Universitat supere totes les dificultats i reptes. I a les administracions públiques responsables, als representants polítics i sindicals, als ciutadans, en nom d'aquesta comunitat universitària, us demane que la defeneu i doneu suport com a pròpia, perquè defensar la universitat és defensar i guanyar el futur del nostre Poble i del món.

Moltes gràcies.